

ский и уголовно-правовой анализ) : дисс. ... доктора юрид. наук : 12.00.08 / Гомонов Н. Д. – СПб., 2002.

5. Науково-практичний коментар Кримінально-виконавчого кодексу України / А.П. Гель, О.Г. Колб, В.О. Корчинський та ін.; за заг. ред. А.Х. Степанюка. – К., 2008.

6. Степанюк А.Х. Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених до позбавлення волі : монографія/ за заг. ред. А.Х. Степанюка. – Х., 2011.

7. Результати соціологічного дослідження «Соціально-психологічний мікроклімат у середовищі засуджених та персоналу установ виконання покарань України». – Біла Церква, 2011.

8. Познышев С.В. Основы пенитенциарной науки. – М., 1924.

9. Панасюк М.Б. Проблеми реабілітації ув'язнених: західний досвід/ М.Б. Панасюк// Проблеми пенітенціарної теорії та практики. – К., 2001. – № 6. – С. 34–44.

Надійшла до редакції 02.11.2012

К.С. Снісаренко

здобувач

*(Харківський національний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.3

ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ ПРОСТИТУЦІЇ В УКРАЇНІ: «ЗА І ПРОТИ»

В даній статті розглянуто питання щодо декриміналізації заняття проституцією та відповідного посилення кримінальної відповідальності за діяння, пов'язані з організацією її заняттям.

Ключові слова: *декриміналізація, проституція, організація заняття проституцією, кримінальне законодавство.*

В данной статье рассмотрены вопросы о декриминализации занятия проституцией и соответствующего ужесточения уголовной ответственности за действия, связанные с ее организацией.

Ключевые слова: *декриминализация, проституция, организация занятием проституцией, уголовное законодательство.*

In the present paper the questions concerning of decriminalization of prostitution and toughening of criminal liability for the actions connected with its organization are considered.

Key words: *decriminalization, prostitution, criminal legislation.*

Постановка проблеми. Проституцію вважають однією із найдревніших професій у світі. І, звісно, не дарма, адже вивчаючи історичні корені цього роду діяльності, можна дійти до висновку, що проституція має не набагато меншу історію, ніж саме людство.

У різний час та в різних країнах світу до неї спостерігалось діаметрально протилежне ставлення – від суворої заборони до повної легалізації та відповідної правової регламентації. Загалом, дискусії у суспільстві з цього приводу постійно пов'язані з емоційними реакціям, тому знайти раціональні точки зору з цього приводу подекуди дуже важко.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної

проблеми. Питання, пов'язані із вивченням проституції як соціального явища та відповідно її регламентації свого часу були предметом дослідження таких вчених як: О. М. Балакірева, І. О. Бандурка, Н. Л. Волкова, Л. С. Кучанська, А. В. Ландіна, О. В. Надьон, Є. В. Фесенко, Н. В. Уханова, О. М. Федик, Т. А. Шевчук, С. В. Шлик, А. Є. Шпаков, С. С. Яценко та ін.

Метою даної статті є аналіз змін, що відбулися в кримінальному законодавстві України щодо декриміналізації заняття проституцією та відповідного, посилення кримінальної відповідальності за діяння, пов'язані з організацією її заняттям.

Виклад основного матеріалу. Взагалі, виходячи з аналізу історичного досвіду, можна говорити про три види (моделі) законодавчого ставлення до феномену проституції:

1. Декримінаційна модель. У цьому випадку секс-індустрія набуває легального характеру. До цієї групи держав належать Нідерланди, Німеччина, Австралія, Греція, Швейцарія, Ізраїль, Туреччина, Перу, Еквадор. Запровадивши цю систему, держава намагається реєструвати секс-робітниць, зобов'язуючи їх постійно мати відповідні медичні довідки про стан здоров'я.

Широкий спектр секс-пропозицій розміщується на веб-сторінках, відповідних телеканалах, рекламних сторінках засобів масової інформації, в туристичних довідниках, що не вважається порушенням вимог даної законодавчої моделі.

2. Модель обмеженої легалізації. Відповідно до цієї системи проституція не вважається злочином, але за законом караються дії, спрямовані на втягнення жінок до проституції. Таке законодавство запроваджене у Великій Британії, Бельгії, Канаді, Індії, Угорщині (у звіті Угорщини Раді Європи 1994 р., зокрема, зазначається: «... проституція не є злочином, але забороняється орендувати приміщення чи інші місця з метою організації секс-бізнесу»).

Отримання прибутку від проституції, звідництва, експлуатації проституції, утримання місць розпусти або надання приміщень для проституції та втягнення у проституцію розглядаються як кримінальні злочини. Муніципальні ради можуть регулювати проституцію, виходячи з інтересів безпеки, громадської моралі та громадського порядку, а також стягувати податки.

3. Аболіціоністська модель. Девізом аболіціоністів є гасло «Вільна жінка на вільному тротуарі». Головною особливістю цієї моделі є положення, що власне проституція злочином не вважається, але передбачається кримінальна відповідальність за будь-яку «експлуатацію проституції іншої особи», що означає будь-яке залучення третіх сторін. Забороняється вербування для втягнення в проституцію, пособництво, утримання місць розпусти, надання приміщень для проституції, звідництво, сутенерство та отримання прибутку від проституції інших. Оскільки проститутки розглядаються як жертви, для них кримінального покарання не передбачається.

Хоча формально більшість країн-членів ЄС забороняють будь-яку «експлуатацію проституції», на практиці у більшості країн проституція регулюється, виходячи, зокрема, з інтересів забезпечення громадського порядку та охорони здоров'я (таким чином, аболіціоністичне законодавство поєднується з практикою регулювання).

Ця законодавча система націлена на заборону секс-індустрії і розглядає проституцію як аморальну діяльність, яка повинна бути повністю знищена. Кримінальними вважаються всі дії, пов'язані з нею, і особи, які втягнуті в цю діяльність – власники будинків розпусти, звідники, клієнти і самі проститутки. Така система запроваджена в Болгарії, Бірмі, В'єтнамі, Об'єднаних Арабських Еміратах, Шрі-Ланці, Непалі, Таїланді, Уганді, Намібії, Танзанії, Малі, Ісландії, Іспанії, Мальті, Польщі, Словенії, Китаї, Румунії, США (крім штату Невада), Чехії, Україні, Фінляндії, Франції, на Філіппінах, в Японії.

Перелічені країни не практикують однакових форм покарання, але вони віднесені до однієї категорії, бо секс-індустрія на їх територіях контролюється або регулюється та допомогою заборон та обмежень, спрямованих частково проти самих проститутток, а частково на третіх осіб (сутенерів, звідників).

Зважаючи на умовність цієї класифікації, можна з впевненістю зробити висновок, що світове співтовариство залишається полярно-розмежованим у законодавчих механізмах щодо секс-індустрії.

Необхідно також визначити, що, незважаючи на те, яка саме з цих систем запроваджена тими чи іншими державами, більшість проблем, пов'язаних із секс-індустрією, залишаються, в цілому, невирішеними [1, с. 94].

Говорячи про досвід нашої країни з приводу регулювання цього питання, слід зазначити, що українське законодавство ще не є в повній мірі усталеним щодо регулювання проституції, адже у Кримінальному кодексі 2001 року містилась окрема норма, яка передбачала кримінальну відповідальність за заняття проституцією – ст. 303 «Систематичне заняття проституцією». Але уже в 2006 році Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією», перш за все положення цього Закону були спрямовані на приведення ст. 149 та 303 КК України у відповідність до норм Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, а саме шляхом скасування кримінальної відповідальності за заняття проституцією з одного боку та посилення кримінальної відповідальності за сутенерство та втягнення особи в заняття проституцією з іншого. Так, на сьогоднішній день стаття 303 КК України має назву «Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією». Заняття ж проституцією кримінально караним не вважається і віднесено в ряд адміністративних правопорушень, що тягне за собою попередження або накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Ті самі

дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, тягнуть за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (згідно із кодексом України про адміністративні правопорушення).

Позитивним і доцільним на нашу думку є те, що законодавство України все ж таки пішло по шляху декриміналізації проституції, натомість встановивши кримінальну відповідальність за діяння, пов'язані з організацією її заняттям (ст. 302, 303 КК України). З цього приводу науковці та практики неодноразово наголошували на тому, що злочинним треба вважати втягнення в заняття проституцією та сутенерство, а не саму проституцію [2, с. 103]. Проте, не всі науковці розділяють дану точку зору, так, наприклад, Л.С. Кучанська зазначає, що введення кримінальної відповідальності за проституцію це своєчасний крок, який може запобігти тому, що молоді дівчата ставатимуть повіями [3, с. 112]. Тобто питання стосовно декриміналізації проституції не є однозначно вирішеним та залишає місце для дискусії.

Так, аналізуючи позиції українських науковців з цього приводу слід вказати, що їх думки все ж таки у своїй більшості певною мірою збігаються і більшість з них підтримують позицію українського законодавця в плані декриміналізації заняття проституцією. Так, питання щодо доцільності та необхідності криміналізації проституції досліджувала І.О. Бандурка, яка зазначала, що проституція, як соціальне явище, є наслідком цілої низки різноманітних чинників, саме тому її криміналізація не вирішує проблему, а лише заганяє її у підпілля та робить уразливою для комерційних діянь з боку працівників правоохоронних органів та державної влади. Суспільство вже переконалося, що проституція, як така, є не кримінальною, а соціальною проблемою, і її вирішення не криється у кримінальному кодексі [4, с. 51].

А.В. Плотнікова вказує, що оцінюючи зміни, які відбулись в законодавстві, (з приводу декриміналізації заняття проституцією у 2006 році) з точки зору техніки побудови закону, можна стверджувати, що вони носили переважно формальний характер і зводилися до виправлення помилок, допущених у процесі криміналізації. Встановлення відповідальності за злочини проти моральності у сфері статевих відносин відбулося без урахування здобутків теорії криміналізації суспільно небезпечних діянь, що призвело до невідповідності між об'єктивно існуючими соціальними потребами і законодавчими рішеннями в цій сфері [5, с. 1].

Як зазначає В.О. Іващенко – щоб зробити проституцію підконтрольною з боку держави, а тому безпечнішою для загалу, необхідно прийняти спеціальний закон у сфері запобігання проституції; легалізувати окремі її види; поставити під правовий, соціальний і медичний контроль секс – робітниць; регламентувати діяльність будинків розпусти. Регламентация повинна передбачати також обов'язкову реєстрацію повій, обов'язкове їх медичне обслуговування, лікування. За такого підходу правова відповідальність повинна наставати не за саме заняття прости-

туцією, а за порушення правил, установлених для цієї діяльності, та за її експлуатацію.

Лише тоді з'явиться реальна можливість протидіяти цьому явищу, забезпечити дотримання прав і свобод людини в сексуальній сфері [6, с.72].

Повністю розділяючи вказані вище точки зору, слід зазначити, що, як показує досвід, заборона проституції як такої не вирішила проблем, із нею пов'язаних. Взагалі, історія знає багато прикладів, коли заборона якогось соціального явища не тільки не вирішувала проблеми, а й, навпаки, створювала нові, оскільки криміналізувало вказану дію, не вирішуючи питання в принципі. Прийняття «Сухого закону» зовсім не вирішило питання зловживання спиртними напоями, а, навпаки, створило можливість окремим особам заробляти величезні гроші від нелегального продажу спиртного. Так само і заборона проституції та боротьба з сутенерством і втягненням в заняття проституцією буде марною, якщо не вивчати особу злочинця, що їх вчиняє, та не викорінювати причини та умови, які їх породжують. Доречним буде зазначити думку І.С. Кона стосовно того, що стратегія заборони проституції – завідомо неефективна [7, с. 4] і з цим не можна не погодитись. О. В. Наден слушно зазначає, що найефективнішим у таких випадках є метод не заборони, а регламентування, який дає змогу забезпечити контроль суспільства за проституцією як соціальним явищем і за тими особами, які нею займаються [8, с. 138].

Проаналізувавши законодавче ставлення різних держав до проституції та дій, пов'язаних з її організацією, слід зазначити, що загалом світовий досвід свідчить про марність і неефективність боротьби з проституцією як соціальним явищем. У тому чи іншому вигляді надання сексуальних послуг за винагороду практикується у будь-якій з країн, незалежно від її суспільного ладу, рівня економічного розвитку, національних традицій і культурних цінностей. За свідченнями фахівців, у першу чергу це зумовлене надзвичайно високим рівнем прибутків від сексуального бізнесу. На сьогоднішній день секс-бізнес посідає друге місце після торгівлі наркотиками, випереджаючи при цьому за прибутковістю торгівлю зброєю.

Варто зазначити, що чинне кримінальне законодавство України, на нашу думку, пішло вірним шляхом стосовно декриміналізації проституції та встановлення кримінальної відповідальності за діяння, пов'язані з організацією її заняттям. Як ми бачимо, нині діюче кримінальне законодавство передбачає найбільший за всю історію його розвитку перелік діянь, пов'язаних із організацією заняття проституцією, до яких входять створення або утримання місць розпусти та звідництво (ст. 302 КК України) та сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303 КК України). Слід вказати, що відповідальність за вказані злочини у нині діючому Кримінальному кодексі, у порівнянні з тими, що діяли раніше, значно посилена, що на нашу думку є позитивним моментом.

В принципі, даний крок українського законодавця обумовлено прагненням до європейських поглядів і підходів, адже зарубіжне законо-

давство в основному лояльно ставиться до осіб, які займаються проституцією, в той же час, посилюючи кримінальну відповідальність за діяльність, пов'язану із організацією її заняттям.

Висновок. Підсумовуючи, слід вказати на те, що незалежно від ставлення до проституції окремих держав, їх законодавств, науковців, практиків, звичайних людей – дана діяльність була і залишається невід'ємною частиною життя будь-якого суспільства.

Головним завданням держави у цьому напрямку має стати не питання криміналізації чи декриміналізації заняття проституцією, а вчасне виявлення та попередження тих злочинів, які вчиняються на фоні експлуатації проституції, та відповідна реакція на вказані діяння.

Бібліографічні посилання

1. Надьон О. В. Проституція: соціальний аспект та кримінальний аналіз / О. В. Надьон // Право і безпека. – 2005. – № 4. – С. 92–98.
2. Орлеан А. М. Вдосконалення кримінального законодавства у напрямку протидії торгівлі людьми та пов'язаним з нею явищам / А. М. Орлеан, Б. В. Лизогуб // Право і безпека. – 2005. – № 4. – С. 101–104.
3. Кучанська Л. С. Кримінально-правове поняття проституції / Л. С. Кучанська // Адвокат. – 2005. – № 2. – С. 11–13.
4. Бандурка І. О. Декриміналізація проституції – окремі мотиви / І. О. Бандурка // Наше право. – 2005. – № 2. – С. 51–52.
5. Плотнікова А. В. Кримінальна відповідальність за організацію заняття проституцією : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / А. В. Плотнікова. – К., 2010. – 20 с.
6. Іващенко В.О. Торгівля жінками та дітьми (криминологічні та кримінально – правові аспекти боротьби). Монографія. – К.: Атіка, 2004. – 112 с.
7. Кон І. С. Проституція без прикрас / І. С. Кон // Труд. – 1990. – 1 апреля. – С. 4.
8. Наден О. В. Торгівля жінками як кримінально-правова та соціальна проблема сучасності : монографія / О. В. Наден. – К. : Атіка, 2004. – 288 с.

Надійшла до редакції 24.12.2012

Н.В. Чернова

(ГУМВС України в Запорізькій області)

УДК 343.345

ДОСВІД КРАЇН ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВИКОРИСТАННЯ МАЛОЛІТНІХ ДІТЕЙ ДЛЯ ЗАЙНЯТТЯ ЖЕБРАЦТВОМ

Здійснено аналіз кримінального законодавства країн пострадянського простору у сфері правового регулювання відповідальності за використання малолітньої дитини для зайняття жебрацтвом, проведено порівняння вищезазначеного законодавства та надано пропозиції щодо його гармонізації.

Ключові слова: злочин, покарання, дитина, антигромадські дії, жебрацтво.